KLIIMAMINISTEERIUM

Kliimaseaduse koostamise töörühmade I kohtumine

Tallinn 1. november 2023

Algus kell 14:00 lõpp kell 16.50

Juhatas: Laura Remmelgas
Protokollis: Õie-Liisi Puusemp (Civitta Eesti AS)

Võtsid osa: lisatud MS Teams koosoleku kokkuvõte (vt Lisa 1).

Päevakord

1. Kliimaseaduse sisu ja koostamise protsess (Kristi Klaas, rohereformi asekantsler).
2. Ülevaade Eesti kliimapoliitikast (Laura Remmelgas, kliimaosakonna juhataja)
3. Ülevaade kliimaseaduse sektorite jaotusest, nende KHG mõjust ning kasvuhoonegaaside arvestusest (Eesti Keskkonnakonnauuringute Keskus)
4. Arutelu

Koosoleku sissejuhatus (Laura Remmelgas). Esimene töörühmade kohtumine kõikidele ühine, edaspidi töörühmad eraldi, koosolekul tutvustatakse seaduse koostamise sisu ja protsesse, antakse ülevaade kliimapoliitikast.

1. Kliimaseaduse eesmärgid ja ulatus (Kristi Klaas, rohereformi asekantsler)

Kliimaseaduse eesmärk on leida tasakaal keskkonna ja majanduse vahel. Hetkel ei ole ettenähtavat raamistikku, kliimaeesmärke ei ole seaduses fikseeritud. Seetõttu on ka kliimaseadust vaja, panna eesmärgid ja raamistik sektorite kaupa paika.

Kliimaseadus sätestab:

- pikaajalised kasvuhoonegaaside heite vähendamise eesmärgid
- vähemalt kümneni täpsusega erinevate majandussektorite vahel jagatud vahe-eesmärgid
- kliimapoliitika eesmärkide saavutamiseks vajalike rahaliste vahendite ühtse juhtimise ning riigieelarve kujundamise kooskõlla viimine kliimapoliitika eesmärkidega
- põhimõtted eesmärkide saavutamiseks vajalike poliitikate ja meetmete kujundamiseks
- muutused maavarade väärindamise põhimõtetes väiksema heite ja suurema lisandväärtuse suunas
- aruandluse korra ning vajalike andmete kättesaadavuse kliimaseaduses sätestatud eesmärkide saavutamise jälgimiseks
- kliimapoliitika eesmärkide täitmise vastutavad osapooled
- püsiva seiremehhanismi eesmärkide täitmise üle.

Kliimaseaduse eesmärk:

- Võtta initsiatiiv, et muuta väiksema keskkonna jalajäljega ja kliimasõbralik majandus Eesti konkurentsieeliseks ning tagada hea elukeskkond ka järgmistele põlvkondadele
- Kliimaseadusega seatakse majandussektorite põhised kliimaeesmärgid, elluviijad, rahalised vahendid ja kaasnevad kohustused, millega võetakse arvesse nii globaalsete kui ka siinsete kliimamuutuste mõju tervikuna.

Kliimaseaduse esialgne ülesehitus:

- üldsätted ja reguleerimisala
- kliimaeesmärgid
- kliimarahastus
- kliimaneutraalsuse tagamise põhimõtted
- üksikisikute kliima-alased õigused ja vastutus
- aruandlus ja seire
- vastutus
- järelevalve

Rahvusvaheline praktika:

- Riigieelarve kooskõla kliimaeesmärkidega: kliimaeesmärkide arvesse võtmine riigieelarveliste otsuste tegemisel
- Pariisi lepingutest tulenevad õigused ja põhimõtted
- Inimõigused, sh õigus elule, elukoha valikule jne
- Teaduspõhisus – parima saadaoleva teadmise arvestamine kliimaseaduse koostamisel
- Fossiilkütustest väljumine – sätestatud eriseaduste tasandil
- Kliimamuutuste mõjudega kohanemine – käsitletakse pigem minimaalselt
- Sektorite panuse fikseerimine – üldeesmärgid ja ajalised vaheeesmärgid
- Muud printsiibid nagu „saastaja maksab“, „ei kahjusta oluliselt“

Kaasamise protsess
Ühiskonnas valmidus diskussiooni pidada.

Eraldi koordinaatorid on palgatud tööstus- ja ettevõtlussektorite teekaartide koostamiseks (Maria Värton) ning kohalikele omavalitsustele (konkurss avatud). Nendes valdkondades tulevad ka täiendavad arutelud.

- Seaduse koostamist juhib **juhtrühm** – ülesanne teha otsuseid.
- 6 erinevat **põhitöörühma** ja 3 **alatöörühma** – iga töörühma juhib valdkonna asekantsler. On kokku lepitud konkreetsed väljundid, mida erinevad töörühmade kohtumised peaksid tooma.
- Et otsusteni jõuda, on ellu kutsutud ka **Kliimanõukogu**, kes peaks andma sõltumatu hinnangu võtmekohtadeks olevatele küsimustele

Ajakavaliselt on planeeritud, et 5 esimest alatöörühma alustavad varem ja ettevõtluse töörühm hiljem, et saaks mujal tekkinud küsimused ka sinna suunata. Töörühmade kohtumised november-jaanuar. Arutelud jätkuvad ka pärast kaasamise protsessi lõppu (nt jalajälje vähendamine tööstuses ja ettevõtluses, parima positsiooni saavutamine rahvusvahelistel läbirääkimistel).

Ajakava:

- Töörühmad: november 2023 – aprill 2024
- Arvamusrännakud üksikisiku tasandil: veebruar 2024
- Ministri ja asekantslerite maakonnavisiidid: kevad 2024
- Seaduseelnõu kooskõlastamisele saatmine: aprill 2024

- Seaduseelnõu esitamine Vabariigi Valitsusele: juuni 2024
- Seadus Riigikogu menetlusse: september 2024
- Kliimaseaduse jõustumine: 1. jaanuar 2025

VTK konsultatsioon: tähtajaks laekus ettepanekuid enam kui 30 organisatsioonilt. Peamine ootus õigusselguse osas. VTK konsultatsioonilt laekunud ettepanekud pannakse ministeeriumi kliimaseaduse alalehele üles.

Arutelu:

- Kas töörühmad on koostatud?

Kristi Klaas: jah, on koostatud, 30-35 liiget füüsiliselt kohale (et oleksid otsustusvõimelised). Virtuaalselt saab rohkem huvitatuid osaleda.

- Kust töörühmade koosseise näeb?

Kristi Klaas: pannakse kliimaseaduse alalehele üles.

2. **Ülevaade Eesti kliimapoliitikast (Laura Remmelgas, kliimaosakonna juhataja)**

Kliimamuutuste leevendamine ehk kasvuhoonegaaside heite vähendamine ning **kliimamuutuste mõjudega kohanemine** ehk kliimamuutustest põhjustatud riskide maandamine eesmärgiga suurendada nii ühiskonna kui ökosüsteemide valmisolekut ja vastupanuvõimet kliimamuutustele. Mõlemad on olulised.

Kliimapoliitika ja eesmärgid:

- Rahvusvahelised ja EL kliimaeesmärgid
  - Pariisi kliimakokkulepe (globaalne)
  - Euroopa Roheline Kokkulepe
  - Euroopa Kliimamäärus (Euroopa-ülene kliimaeesmärk)
  - EL kliimamuutustega kohanemise strateegia

Eesti kliimapoliitikat reguleerivad dokumendid:

- Eesti 2035 (riiklik kliimaneutraalsuse eesmärk aastaks 2050)
- Kliimapoliitika põhialused 2050
- Kliimamuutustega kohanemise arengukava aastani 2030

Euroopa Liidu -55% eesmärgi saavutamine:

- Heitkoguse ühikutega kauplemise süsteem (ETS). EL ülene eesmärk 2030. aastal võrreldes 2005. aastaga -62%. Riiklikud eesmärgid puuduvad.
- Jõupingutuste jagamise määrus (ESR). EL ülene eesmärk 2030: -40%. Eesti eesmärk võrreldes 2005. aastaga -24%.
- Maakasutuse, maakasutuse muutuse ja metsanduse määrus (LULUCF). EL ülene eesmärk 2030: 310 mln tonni sidumist. Eesti 2023. aasta eesmärk: 0,43 mln t lisandumist võrreldes 2016-2018 keskmisega.

Lisaks Eesti kliimaeesmärgid (kliimapakett „Eesmärk 55“, „Eesti 2035 tegevuskava“). Üldeesmärk on kliimaneutraalsus ehk kasvuhoonegaaside heide ja nende sidumine on tasakaalus aastaks 2050.

Kliimaseadus koostatakse nende eesmärkide saavutamise raames.

3. **Ülevaade kliimaseaduse sektorite jaotusest, nende KHG mõjust ning kasvuhoonegaaside arvestusest (Keskkonnakonnauuringute Keskus, Cris-Tiina Pärn, Stanislav Stõkov)**

KHG inventuuri koostamine
Sektorite jaotus KHG inventuuri 2021. aastal

- Energeetika (kütuste põletamine, kütuste hajusheide)
- Tööstusprotsessid ja toodete kasutamine
- Põllumajandus
- Maakasutus, maakasutuse muutus ja metsandus
- Jäätmed

Kliimaseaduse kontekstis võiks Eesti eesmärgid panna pärismaailma põhise jaotuse mitte inventuuri jaotuse põhiselt.

EL HKS moodustab 54% kogu Eesti heitkogusest – riiklik elektri- ja soojusenergia tootmine, töötlev tööstus ja ehitus, kaubandus, mineraalitööstus. Jõupingutuste jagamise määrus (JJM) = kogu heitkogus - EL HKS – riigisisese lennunduse CO2.

Energeetika heitkoguste jaotus

- Elektri ja soojusenergia tootmine (sh kaugküte, hoonestuse kategooriat eraldi ei ole)
- Võrguhaldus.
- Suurim heitkoguse mõjutaja on elektrienergia tarbimiseks kasutatav kütuseliik.

Olulisemad eeldused ja meetmed, mis heitkoguste prognoosi mõjutavad:

- Ettevõtete plaanid (sh biomassi kasutus)
- Tuule ja päikeseenergia toodangu kasv
- Põlevkivi ja põlevkivigaaside kasutamise lõpetamine elektritootmiseks (2040)
- EL HKS CO2 ühikuhinna tõus

Hoonete heitkoguste jaotus
Eraldi kategooriat inventuuris ei ole. Suurim heitkoguste mõjutaja on maagaasi, kütteõlide ja biomassi tarbimine. Kaugküttevõrgustikuga liitunud hoonetega seotud heide on arvesse võetud soojusmajanduse sektoris.

Olulisemad eeldused ja meetmed, mis heitkoguste prognoosi mõjutavad:

- Kodumajapidamistes tarbitud biomassi suur osakaal (ca 85% 2021. aastal)
- Maagaasi tarbimine kuni aastani 2050
- Teadaolevad eramute rekonstrueerimise meetmed

Transpordisektori heitkoguste jaotus
Suurim heitkoguste mõjutaja on maanteetranspordis (sõiduautod, kaubikud, raskeveokid) tarbitud bensiin ja diisel.

Olulisemad eeldused ja meetmed raudtee-, mere- ja lennutranspordis, mis heitkoguste prognoosi mõjutavad:

- Raudtee elektrifitseerimine
- Rail Balticu valmimine
- Üks suursaarte parvlaev tarbib alates 2027 elektrit
- Lennundses ei ole arvestatud alternatiivsetele kütustele üleminekut

Olulisemad eeldused ja meetmed maanteetranspordis, mis heitkoguste prognoosi mõjutavad:

- Elektriautode laialdasem kasutuselevõtt
- Busside üleminek biomentaanile ja seejärel elektrile
- Ülejääv biometaan suunatakse raskeveokite kütuseks
- EL direktiivid / normid uutele sõidukitele

Läbisõidutrendid on maanteetranspordi puhul kasvamas, pole piisavalt meetmeid või täiendavaid norme.

Elektriautode arv pidevas kasvus, olulisemad eeldused ja meetmed:

- laadimistaristu olemasolu kortermajade juures ja võrgustiku laiendamine avalikes kohtades.

Põllumajandussektori heitkoguste jaotus

Eraldi kategooriad:

- kütused
- maaharimine (ei tule ainult põllumajandussektorist)
- loomad

Suurimad heitkoguste mõjutajad on loomade arv, kasutatud väetised, põllumuldade harimine (sh turvasmullad), põllumaade ja rohumaade pindala, kütused.

Põllumajanduses prognoositakse heitkoguste kasvu. Loomadest tulenevad heitkogused on korrelatsioonis põllumajandusloomade arvukuse prognoositud kasvuga. Maaharimise heitkogus on prognoositud tulevikus stabiilselt veidi kasvama, olles korrelatsioonis põllukultuuride saagikuse ja väetiste kasutuse prognoositud kasvuga ning põllumaade pindalaga.

Tööstuse heitkogused jaotus

Eraldi kategooriad:

- Tööstus
- F-gaasid (külmutusseadmete heitkogused)
- Ressursikasutus

Olulisemad eeldused ja meetmed, mis heitkoguste prognoosi mõjutavad:

- Enefit 280-2 lisandumine 2025. aastal
- TSK õlitööstuse käitised ei jätka tööd samaviisiliselt pärast 2040. aastat
- Töötleva tööstuse ja ehitussektori kasv korrelatsioonis SKP-ga
- Töötleva tööstuse ja ehituse sektoris ei ole ette näha täielikku üleminekut taastuvatele kütustele

Jäätmete heitkoguste jaotus

Suurimad heitkoguste mõjutajad on ladestatavate jäätmete kogused, st jäätmete taaskasutusse ja ringlusse võtmine.

Elurikkuse ja maakasutuse heitkoguste jaotus

- Metsandus
- Turbatootmine (heitkogused turbatootmisalade pinnasest ja aiandusturba kasutamisest)
- Maahõive (viimase 20. aasta jooksul teistest maakategooriatest asulate kategooria alla läinud aladelt)
- Maakasutus
- Puidutooted

Suurimad heitkoguste mõjutajad: metsamaa elusbiomassi süsinikutagavara, aiandusturba tootmine.

Prognoose KHG heitkoguste kohta LULUCF sektori osas ei kuvata (erinev metoodika, uued prognoosid valmivad aasta lõpuks).

Sektorite KHG heite vähendamise eesmärgid kliimaseaduses määratakse järgmistes sektorites:

- Energeetika

- Transport
- Põllumajandus
- Tööstus
- Jäätmed
- Hooned
- Maakasutus (metsandus, turbatootmine)

4. Arutelu

- Oleks vaja selgitada erinevad stsenaariume, stsenaariumite jaotust. Kas ettekandes esitletu on põhiline sisend kliimaseadusele?

Praegu esitletud prognoosid on need, mis esitati 2023. aastal EK-le, prognoose praegu uuendatakse. Prognoosid aitavad vaadata, kas oleme eesmärkide poole liikumas. Eesmärgid uues seaduses tuleb sektoritele seada selliselt, et me täidaks juba võetud eesmärgid ja kohustused ning saavutaks prognooside alusel puudu jääva osa. Seega prognoosid ei ole eesmärk, vaid aitavad vaadata, kuidas eesmärkide poole liigutakse.

- Kuidas andmeid valideeritakse? Palju erinevaid stsenaariume üldse on?

Euroopa Liidust antakse ette teatud parameetrid, osa on soovituslikud, lisaks veel riigispetsiifilised. Kohustuslikult tuleb koostada 1 stsenaarium, kus kajastatakse juba vastuvõetud ja rakendatud meetmeid, teine stsenaarium on lisameetmetega stsenaarium (meetmed, mis saavad reaalsuseks tulevikus), Kolmas stsenaarium on ilma meetmeteta stsenaarium ehk mis saab, kui riik praegu rakendatavaid meetmeid enam ei rakendaks.

Lisaks tehakse tundlikkuse analüüs, kus võetakse arvu ka rahvaarvu ja SKP muutusi.

Valideerimine – viiakse läbi iga-aastaseid auditeid, ekspertide meeskond vaatab inventuurid läbi, lisaks ka ÜRO-poolne audit.

Kliimaministeeriumi kliimaosakonna alalehel on üleval kogu inventuuride info.

- Kas ja kuidas võetakse arvesse veeauru CO2? Teatud oludes võib olla oluline (kasvuhooneefekti tekitamisel).

Inventuure koostatakse vastavalt Pariisi kokkuleppes sätestatud metoodikale, veeauru ei ole seal käsitletud ja seega ei ole ka hinnangutes sees.

- Pariisi leping ei anna osapooltele kohustust KHG emissiooni vähendada. Kuidas me saame täita kohustust, mida lepingus ei ole? Kohustus on täpse info kogumine ja jagamine. Õiguslikus mõttes on tegemist olulise küsimusega. Kohustusi tuleks täpselt kirjeldada, et seda saaks täita.

Kliimaseadusega me seame ise endale eesmärgid ja tagame ka selle, et me juba võetud kohustusi täidaksime. Pariisi leppe mittetäitmise eest on riike ka kohtusse kaevatud. Riigid peavad tagama, et Pariisi leppe eesmärke täidetakse.

- Küsimus põlevkivi kohta. Ettekandest tulenes, et prognooside alusel alates 2040 põlevkiviõli ei toodeta. See ei ole VKG nägemus.

Arvestatakse otseheidet, see ei tähenda õlitootmise lõpetamist vaid nt CO2 kinni püüdmist. Pärast 2040. aastat ei ole veel selge konkreetne lahendus. Prognoosid on koostatud tulenevalt ettevõtetelt kogutud sisendist, hetkel esitletud prognoosid 2021. aasta andmete baasil. Peame teie poolt saadetud sisendi teiega koos üle kontrollima.

- Oli viidatud põhiseadusele (§5 ja 53). Kas selle alusel saab väita, et meil on kohustus kasvuhoonegaaside emissiooni vähendada? Pigem saaks tõlgendada, et loodusvarasid tuleb kasutada ja ei tohi kahjustada.

Tõsi, põhiseadus ei kohusta heitkoguseid konkreetsel määral vähendama. Põhiseadus annab baasraamid. Viide slaididel on riigikohtu lahendile õlitehase kohta, kus viidati põhiseadusele.

- CO2 on seotud ka korterelamute ja elamumajandusega. Kas on ka täna juba ette näha, milliseid samme võiks kliimaseadus korterelamute renoveerimise osas ette näha, et oleks tagatud järjepidevus? Nt millal olla kogu Eesti hoonefond renoveeritud?

Hoonete rekonstrueerimine on kirjas hoonete rekonstrueerimise pikaajalises strateegias, kliimaseadusega võimalus anda sellele seaduse jõud ja tagada selle elluviimiseks vajalik rahastus.

- On vaja kõiki võimalusi, et võtta taastuvkütuseid kasutusele, ei saa valida ainult elektrit või biometaani, vaja on kõiki taastuvtoorainetest toodetud kütuseid.

See on täpselt see arutelu, mida transpordi töörühma kogunemistel ootame.

- Kas kliimaseaduse senised praktikad mujal maailmas on välja töötanud ka meetmed, mis näitavad praktilisi seoseid emissiooni vähendamise ja kasumlikkuse osas?

On hinnatud ja kaardistatud võimalikud lisameetmed ja enamike puhul on olnud võimalik majanduslikku kasu hinnata. Kas need ettevõtete küsimustele selgelt vastavad, ei ole lõpuni selge. Kui kellegi on häid alusuuringuid, siis võib ministeeriumiga jagada. Sotsiaalmajanduslike mõjude kaardistust tehakse ka töörühmades.

- Suur fookus on riiklike kliimaeesmärkide täitmisele, samas teine põhjus, miks kliimaseadust vaja, on ka see, et kuidas me globaalselt turul endale konkurentsieelist loome. Kas on plaanis viidata konkreetsetele ja plaanitavatele lahendustele? Kas on plaanis ka seada eesmärgid?

Sellele tuleb töörühmades lahendusi otsida ja see on ettevõtluse ja ressursikasutuse töörühma arutelu fookus. Vaja välja selgitada, mis on need põhimõtted, mis on vaja seaduse tasandil paika panna.

- Kuidas on kavandatud seaduses seatavate sihttasemete saavutamise eest vastutuse jaotamine?

Ettepanek seada vastutus ministeeriumite tasandil, seda saab veel arutada.

- Kui palju on erakondi kaasatud?

Kutsed läksid kõikidele parlamendierakondadele ning ka parlamendivälistele (Parempoolsed, Rohelised). Igal erakonnal on võimalus oma seisukohta avaldada.

- Peab vaatama, et eesmärkide ja meetmete vahel ei tekiks vastuolu (Hollandi põllumajandussektori näide).

Ei ole plaanis dubleerida arengudokumente, olemasolevad meetmed vaadatakse üle ja viiakse seatud eesmärkidega kokku. Meetmed ei pea olema seaduses, aga peavad olema kokku lepitud. Töörühmade käigus peame jõudma selleni, et kas meie andmed on korrektsed, kas me teame, mida me teeme, millised konkreetsed meetmed on võimalikud.

- Millist tuge ministeerium töörühmadele pakub?

Juriidiliste küsimuste puhul abiks töörühmades ministeeriumite juristid. Igas töörühmas on ka Keskkonnauuringute Keskuse inimene ja kliimaosakonna esindaja. Lisaks on võimalik saada abi hanke korras teadlaste konsortsiumilt, et tellida välkanalüüse. Kavandatakse ka täiendavat töörühma õigusküsimustes.

- Kui töörühmas konsensust ei saavutata, siis kes teeb otsused? Kas ametnikud? Mis saab, kui töörühma pakutu ei ole juhtrühmale vastuvõetav?

Juhtrühm ei koosne ainult ametnikest vaid ka sidusrühmade esindajatest, lisaks annab oma hinnangu Kliimanõukogu. Juhtrühm on otsustusorgan, Kliimanõukogu valideerib ettepanekuid. Lõplikud otsused teevad poliitikud.